

В.М. Міщанчук,
викладач,
Криворізький ДПУ

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРОВАДЖЕННЯ СУГЕСТИВНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті розглядаються проблеми формування нових форм свідомості, багатовимірного мислення засобами сугестивно-педагогічних технологій; використання елементів музичної терапії у професійній підготовці майбутніх учителів музики для розкриття індивідуальних можливостей учнів, корегування емоційних станів; пропонується виконання завдань та використання методів монтажу, діалогу, аналізу, співставлення у навчально-виховному процесі для здійснення впливу на студентів з метою формування музичних уявлень, розвитку фантазії.

Ключові слова: сугестивно-педагогічні технології, сугестивний вплив, майбутній вчитель музики, музична терапія.

Теоретико-методические основы внедрения суггестивно-педагогических технологий в профессиональную подготовку будущих учителей музыки в высших учебных заведениях. В статье рассматриваются проблемы формирования новых форм сознания, многомерного мышления средствами суггестивно-педагогических технологий; использования элементов музыкальной терапии в профессиональной подготовке будущих учителей музыки для раскрытия индивидуальных возможностей учеников, корректировки эмоциональных состояний; предлагается выполнение заданий и использование методов монтажа, диалога, анализа, сопоставления в учебно-воспитательном процессе для совершения влияния на студентов с целью формирования музыкальных представлений, развития фантазии.

Ключевые слова: суггестивно-педагогические технологии, суггестивное влияние, будущий учитель музыки, музыкальная терапия.

Theoretic-methodic principles of introduction of suggestive-pedagogical technologies in professional preparation of future music masters in higher educational establishments. The problems of forming of new forms of consciousness are examined in the article, multidimensional thought of suggestive-pedagogical technologies facilities; uses of elements of musical therapy in professional preparation of future music masters for opening of individual possibilities of students, adjustment of the emotional states; implementation of tasks and use of methods of editing is offered, dialog, analysis, comparisons in an teaching-educational process for the seasance of influence on students with the purpose of forming of musical presentations, development of fantasy.

Key words: suggestive-pedagogical technologies, suggestive influence, future music master, musical therapy.

Постановка проблеми. Перетворення в сучасній освіті України, пов'язані з інноваційними процесами, процесами глобалізації, модернізації, технологізації, потребують підготовки фахівця високого рівня освіченості, культури, професіоналізму, оволодіння під час навчання педагогічним інструментарієм діагностування особистості на основі єдності структур вербального й невербального інтелекту, інтуїції, просторових уявлень, сенсорних проб [2]. Це вимагає науково-педагогічного переосмислення ціннісних орієнтирів. У Законах України «Про вищу освіту», «Про освіту», у Державній національній програмі «Освіта», Національній доктрині розвитку освіти наголошується на гуманізації освіти в умовах заміни декларативності професійної підготовки її процесуальністю, забезпеченні особистісно-орієнтованого підходу в контексті потреби формування нових форм свідомості, асоціативного мислення, формування особистості нового типу, здатної до концептуалізації ідей, багатовимірною мислення, прояву духовності, синтетичних здібностей на основі інтеграції наукових і художніх методів пізнання [6]. Останнє сприятиме більш глибокому усвідомленню сутності формування національної свідомості та самосвідомості майбутніх фахівців, формуванню вмінь самореалізації в професійній діяльності.

У реалізації завдань гуманістично спрямованої освітньої парадигми важлива роль належить учителю музики, який передусім поєднує в собі риси педагога й музиканта, філософа й психолога, культуролога й митця. Учитель музики покликаний наповнити сенсом внутрішній образний світ школярів з урахуванням закономірностей музики як виду мистецтва та можливостей сучасних форм художнього мислення, а саме: концентрації уваги на факторах, які неможливо з'ясувати за допомогою понятійного мислення, осмислення принципу варіативності, закономірностей сутності вселенських біоритмів та їх відображення у музично-пластичних ритмах, осмислення закономірностей сучасного мистецтва в контексті музичної образності й законів сучасної партитури. Це ґрунтується на механізмах тези й антитези, на включенні механізмів інтуїції. Тому особливого значення в сучасному суспільстві набуває підготовка вчителя нової формації, який прагне до оволодіння інноваційними технологіями, які впливають на сферу свідомого, безсвідомого та підсвідомого й не тільки відтворюють накопичені досвідом і наукою знання, а й передбачають

утворення нових смислів, забезпечують цілісне сприйняття картин світу на основі поєднання механізмів логічного та образного мислення. До таких технологій доцільно віднести сугестивно-педагогічні технології

Нині педагогічні університети орієнтовані на впровадження інноваційних технологій. Водночас у процесі підготовки майбутнього вчителя музики існує низка невідповідностей, які потребують вивчення з точки зору теорії й практики. Зокрема є необхідність розв'язання суперечностей між потребами:

- модернізації підготовки майбутнього вчителя музики засобами сугестивно-педагогічних технологій і домінуванням традиційних методик;
- упровадження креативного навчання з використанням методів та принципів сугестивно-педагогічних технологій та недостатнім теоретичним і методичним забезпеченням цього складного динамічного процесу;
- визначення особливостей моделювання програм до застосування сугестивно-педагогічних технологій, якого потребує навчально-педагогічний процес вищого навчального закладу, і недостатньою розробкою його використання в практичній діяльності майбутнього вчителя музики.

Аналіз досліджень та публікацій. Аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових джерел засвідчує, що в теорії та практиці вищої освіти накопичено деякий досвід, який може стати основою до використання сугестивно-педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх вчителів музики:

1) визначена сфера психологічних впливів. У працях вчених Т. Ахмедова, О. Гончарова, У. Джеймса, Л. Добровича, М. Еріксона, А. Свядоца, І. Шульца та інших надаються визначення сугестії, витоки та її розвиток, виокремлюється область застосування та дії, класифікація, методи, ланки. Т. Ахмедов під сугестією розуміє елемент комунікації між психотерапевтом та суб'єктом, який дозволяє отримати мимовільну відповідь на стимул, адресований безсвідомій частині суб'єкта [1, с. 122]. На думку В. Бехтерева, «навіювання й прищеплення психічних станів відіграє особливу роль у нашому вихованні» [1, с. 182];

2) виявлено лінгвістичні аспекти сугестивних впливів в роботах Б. Велічковського, О. Журавльова, І. Черепанової,

Л. Якубинського. І. Черепанова вважає, що сугестія є звичайним компонентом людського спілкування (можливо, не завжди усвідомленим), але може виступати як спеціально організований маніпулятивний вид комунікації, який формується вербальними та невербальними засобами. На думку дослідниці, вербальні структури, виділені за функціональною ознакою, які відповідають вимогам зв'язності й цілісності, називаються текстами. Сугестивні тексти – це спеціально створені тексти, використані для впливу на установку особистості й суспільства [8, с. 115];

3) проаналізовані розробки сугестопедичної навчальної системи Г. Китайгородської, Г. Лозанова, С. Палчевського, О. Пехоти. Г. Лозанов першим розглянув проблему використання сугестивних методів у педагогіці, де процес навчання поєднується з особистими інтересами та мотивами учнів. Він запропонував прискорений метод вивчення іноземних мов з активним використанням резервів мозку та скритих резервів розумової діяльності [5];

4) досліджено сутність впливу сугестивними технологіями на емоційну сферу особистості (І. Зязюн, Т. Рейзенкінд). Т. Рейзенкінд вважає, що сугестивні технології в ході інтеграції, яка виступає засобом тлумачення змісту складних творів мистецтва, можуть впливати на регулювання емоційної рівноваги особистості засобом зменшення негативних стимулів, сприяють створенню та удосконаленню нових механізмів творчої діяльності [6, с. 62].

Метою дослідження є систематизація знань про сугестивно-педагогічні технології та моделювання програм впливу на майбутніх вчителів музики під час професійної підготовки у вищих навчальних закладах.

Отримані результати. Аналіз психолого-педагогічних досліджень дозволяє констатувати наявність досвіду використання сугестивних технологій у царині музичної терапії, лінгвістичної підготовки учнівської молоді та студентів, на окремих дисциплінах навчального циклу. На нашу думку, сугестивно-педагогічні технології – це психічний, динамічний, комплексний процес, який ґрунтується на впливах партнерів на підсвідомому рівні, у ході якого розвиваються та формуються певні музично-художні уявлення особистості, що не були притаманні їй раніше. Музична терапія – це використання музики з метою психокорекції негативних станів особистості [7, с. 185]. Її застосування в процесі підготовки майбутніх вчителів сприятиме

розкриттю індивідуальних можливостей людини, підвищенню естетичних потреб, налагодженню міжособистісних стосунків. Відбувається не лише застосування музичної терапії як психотерапевтичного методу, який використовує музику в якості лікувального засобу, для подолання різного роду конфліктів, а й упровадження в музичній педагогіці її елементів, які дозволяють людині заявити про себе світові, виразити свої почуття, стан у різноманітних мелодіях, звуках. Для налагодження комунікативних зв'язків, зниження нервово-психічного напруження та досягнення катарсису використовується рецептивна музична терапія. Активна музична терапія являє собою активну музичну діяльність (відтворення, фантазування, імпровізація на музичних інструментах або завдяки людському голосу) [9, с. 2]. Г. Семенова вважає, що вокалотерапія та імпровізація дозволяють розкрити заблоковані канали самовираження для повної адаптації в мистецтві. Г. Деккер-Фойгт під час своїх спостережень зробив висновок, що кожна людина вибирає той чи інший інструмент залежно від свого душевного стану та потреби в самовираженні. Застосування методу імпровізації, за визначенням Г. Деккер-Фойгта, на основі комунікативного спілкування між викладачем і студентом, учителем і учнем, режисером-вчителем, студентами, учнями в процесі музично-пластичної діяльності підвищує якість виконавської діяльності, впливає на розвиток синтетичних знань і вмінь, на формування асоціативного та образного мислення, сприяє формуванню вмінь самореалізації.

Саме музика як вид мистецтва впливає на людину завдяки засобам музичної виразності: висоті, гучності, тембру, довжині темпу, способу звуковидобування, артикуляції. Відомо, що кожний звук має свою вібрацію, як і кожна клітина організму людини, що має свій гармонійний і мелодійний ряд. Якщо здійснюється резонанс між вібраціями мелодій та вібраціями людини, то відбувається гармонізація її свідомості та деяких фізіологічних процесів [9, с. 1]. Застосування викладачем у професійній діяльності мелодій, які несуть гармонізуючі вібрації високих гармонійних рівнів допоможе підвищити творчу активність студентів, сформувати в слухачів певні емоційні стани, відчуття, образи та створювати нові. Г. Побережная теж дотримується думки, що кожна людина має власну частоту вібрацій, і якщо вона резонує зі Всесвітом, то отримує життєву енергію для виконання своєї місії. Саме музика може допомогти

людині налаштуватися на необхідну частоту, гармонізувати її та усвідомити свою унікальну роль у течії Космосу. Головною ціллю музичної терапії, на думку Г. Деккер-Фойгта, є об'єднання світу внутрішнього (бажання мати свій особистий простір) зі світом зовнішнім (пошук свого місця в житті). О. Фурса, О. Отич, В. Орлов наголошують на можливості опанування власних емоцій і вирішення конфлікту завдяки їх вираженню в пісні або музикуванні [7, с. 188].

Музика дозволяє змалювати всі події, які відбуваються з людиною під час спілкування її із собою та оточуючим світом. Кожна епоха має своє відображення в музиці. Знаходячись у пошуках системи впливів, ми дійшли висновку, що необхідне вивчення музики різних епох, яка має свої особливості щодо суттєвого впливу на слухачів. Наприклад, епоха бароко вважається багатьма мистецтвознавцями, поетами, педагогами-музикантами, психологами «культурною константою», яка простежується протягом всієї історії мистецтва [3, с. 194]. Вплив відбувається завдяки таким формам, як соната, концерт, *concerto grosso*, де відбувається бурхлива зміна динаміки, переключення звукових мас, співставлення частин, чергування Хаосу та Гармонії. У творах бароко відображається глибокий світ людини та її пристрастей, відбувається протистояння двох сил: небесного і земного, особистості і натовпу. Тому сучасні митці Латинської Америки А. Карпент'єр, Х. Кортасар звертаються до цього стилю для відображення бурхливої динаміки контрастних сил і поєднання в єдине ціле протилежностей. У романі Х. Кортасара «Іспит» відбувається протистояння особистості (виражена триєдністю композитор-виконавець-інструмент) і натовпу. Автор для змалювання двох протилежностей використовує Партиту d-moll для скрипки соло Й. С. Баха [3, с. 196–197]. В епоху бароко для передачі глибокого світу почуттів людини велике значення мав вибір музичного інструменту й тональності. Тому автор віддає перевагу скрипці, яка подібна до людського голосу й може передати світ людських переживань, торкнутися найтонші струни людської душі. За допомогою музичного твору, який складається з контрастних частин, письменник змальовує протистояння між двома героями. Також велику роль відіграло варіювання і постійний повтор окремих мотивів, запозичених з бароко для змалювання постійного руху, перетворень. На цьому прикладі ми змогли побачити, що застосування засобів суттєво-педагогічних

технологій базувалось на взаємодії вербальних і невербальних методів спілкування між автором і слухачем.

Методом інтроспекції вчитель може змоделювати сугестивну програму впливу на студента шляхом переведення внутрішніх почуттів, образів, за К. Станіславським, у зовнішню сферу. Звідки витікає рішення запропонувати студентам виконати, наприклад, таке завдання: вивчення авангарду на Сході та Заході, де визначаються показники схожості та відмінності.

У творах композиторів російського авангарду наголошується на дисгармонії людини з оточуючим світом, її незахищеності та крижкості буття [4, с.7]. Навіювання здійснюється завдяки застосуванню дисонансів;

- використання прийому монтажу для поєднання старих та нових традицій під час навіювання розвиває здатність формувати нові образи;
- застосування герменевтичного методу, сутність якого полягає у такому способі діяльності, метою якого є розуміння текстів на основі їх взаємодії;
- велике значення надається діалогу культур «Старого та Нового світу», який дозволить глибше проникнути у суть явищ та краще зрозуміти твори мистецтва;
- для здійснення сугестивного впливу необхідне застосування методу редукції, який сприяє формуванню багатовимірного мислення;
- сугестивний вплив може здійснювати фольклор, який у творчості різних композиторів має свої особливості. У творах композиторів фольклорного напрямку другої половини ХХ століття відбувається не цитування фольклору, а лише його інтонаційні обороти, поспівки, прийоми розвитку перетрансформовуються в авторській музиці та стають одним з елементів [4, с. 9];
- одним із засобів сугестивного впливу є вивчення символіки. Символ виступає інтегруючим компонентом, який поєднує в собі раціональне та ірраціональне, спонукає студентів до пошуку нових смислів.

Викладений матеріал дозволяє зробити такі висновки:

- застосування елементів музичної терапії в якості сугестивного впливу дозволить подолати міжособистісні конфлікти, налагодити

комунікативні зв'язки та сприятиме об'єднанню зовнішнього та внутрішнього світів людини;

- заняття з вокалотерапії, імпровізації сприятимуть підвищенню рівня виконавства, формуванню вмінь самореалізації;
- знання щодо акустичних можливостей звуку й застосування в професійній діяльності спеціальних мелодій допоможе підвищити творчу активність студентів, гармонізувати духовні та фізичні процеси;
- використання музики епохи бароко створює умови для сугестії та впливає на формування художнього образу;
- застосування різних методів у професійній підготовці майбутніх фахівців дозволяє впливати на студентів і сприяє збагаченню емоційно-образного досвіду, формуванню якісних новоутворень.

Подальша перспектива дослідження полягає в перевірці програми сугестивного впливу на практиці.

Список використаних джерел

1. Ахмедов Т. И. Практическая психотерапия: внушение, гипноз, медитация / Таризл Ахмедов. – М.: АСТ; Харьков: Форсинг, 2005. – 447 с.
2. Васянович Г. П. Психолого-педагогічні основи професійної адаптації майбутніх фахівців : монографія / за ред. Г. П. Васяновича. – Львів : Вид-во «СПОЛОМ», 2008. – С. 10–32.
3. Жабинский К. А. Музыка барокко в современной латиноамериканской прозе (А. Карпентьер, Х. Кортасар): опыты «художественной культурологии»? // Взаимодействие искусств: методология, теория, гуманитарное образование: материалы Международной научно-практической конференции, 25–29 августа 1997 г. / ред. Л. П. Казанцева; сост. П. С. Волкова. – Астрахань, 1997. – С. 193–199.
4. Музыка российских композиторов XX века в контексте культуры: тезисы Всероссийской научной конференции. – Астрахань: Изд-во Астраханской консерватории. 1999. – 96 с.
5. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О.М.Пехота, А.З.Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; за заг. ред. О.М.Пехоти. – К.: А. С. К., 2001. – 256 с.
6. Рейзенкінд Т. Й. Дидактичні основи професійної підготовки вчителя музики в педуніверситеті : монографія / Т.Й.Рейзенкінд. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2006. – 640 с.

7. Фурса О. О. Психологія конфлікту: навчально-методичний посібник / О.О.Фурса, О.М.Отіч, В.Ф.Орлов. – К.: МІХМД, 2008. – 284 с.
8. Черепанова І. Ю. Человек манипулирующий (суггестия в коммуникации) / И. Ю. Черепанова // Человек говорящий: язык, культура, познание: Межвузовский сборник научных трудов / ред. А. А. Романов, А. М. Шахнарович. – Москва-Тверь: Институт языкознания РАН, Тверской Институт экономики и менеджмента, 1995. – С. 115–123.
9. Яцкевич К. В. Музыкальная терапия в онкологии // <http://www.rak.by>.

Л.В.Саприкіна,
Криворізький ДПУ

ЗНАЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВУЗІВ

У статті розглянуто та обґрунтовано значення розвитку творчих здібностей студентів педагогічних вузів. Автор відводить особливе місце творчим здібностям студентів як рушійній силі підвищення творчого потенціалу особистості, розвитку у студентів здібностей до творчого трактування оточуючої дійсності, самостійного вирішення практичних задач, готовності до самовдосконалення та самоосвіти.

Ключові слова: творча особистість, творчі здібності, майбутні педагоги.

В статье рассмотрено и обосновано значение развития творческих способностей студентов педагогических вузов. Автор отводит особое место творческим способностям студентов как движущей силе повышения творческого потенциала личности, развития у студентов способностей к творческой трактовке окружающей действительности, самостоятельному решению практических задач, готовности к самосовершенствованию и самообразованию.

Ключевые слова: творческая личность, творческие способности, будущие педагоги.

The article is dedicated to review and substantiation of the importance of creativity development for the students of pedagogical universities. The author pays special attention to students' creative abilities considering them as a driving force for the personal creative potential enhancement, development of students' ability to treat reality creatively, to solve practical tasks independently, to be ready for self-improvement and self-education.

Key words: creative personality, creativity, future teachers.